

ZAMONAVIY JANGOVAR HARAKATLAR VA TO‘QNASHUVLARDA HARBIY MOJAROLARNING ISTIQBOLLAR TAHLILI.

podpolkovnik Sh.Z.Safarov
“Umumqo‘shin tayyorgarligi” kafedrası katta o‘qituvchisi
Harbiy Xavfsizlik va Mudofaa universiteti
Samadov A.X. *“Texnologik mashina*
va jihozlar” kafedrası dotsenti
Qarshi davlat texnika universiteti

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada zamonaviy geosiyosiy sharoitlarda harbiy mojarolarning tabiati, mazmuni va rivojlanish tendensiyalari tahlil qilinadi. Global va mintaqaviy miqyosda ta’sir doiralari hamda resurslar uchun kurashning kuchayishi, qurolli kurash shakllarining o‘zgarishi, gibridd urushlar, proksi mojarolar va xususiy harbiy kompaniyalarning roli oshib borayotgani asoslab beriladi. Shuningdek, axborot va psixologik ta’sir vositalarining harbiy mojarolardagi ahamiyati, noharbiy chora-tadbirlarning samaradorligi hamda harbiy va siyosiy maqsadlarga erishishda ularning o‘zaro uyg‘unligi yoritib beriladi. Maqolada kelajakdagi harbiy mojarolarning asosiy xususiyatlari, ularning Qurolli Kuchlar qurilishi va harbiy san’at rivojiga ta’siri ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilinadi.

Kalit so‘zlar: *Qurolli kurash, koinot, ko‘p qirralilik, tegishli choralar, axborot texnologiyalari, xususiy harbiy kompaniyalar, psixologik urush.*

АНАЛИЗ ПЕРСПЕКТИВ ВОЕННЫХ КОНФЛИКТОВ В СОВРЕМЕННЫХ БОЕВЫХ ДЕЙСТВИЯХ И КОНФЛИКТАХ

Подполковник Ш.З.Сафаров,
старший преподаватель кафедры,
«Общевойсковая подготовка»»
Университет военной безопасности и обороны
Самадов А.Х., доцент кафедры
«Технологические машины и оборудование»
Каршинский государственный технический университет

АННОТАЦИЯ

В данной статье анализируются характер, содержание и тенденции развития военных конфликтов в современных геополитических условиях. В глобальном и региональном масштабах объясняется усиление борьбы за сферы влияния и ресурсы, изменение форм вооруженной борьбы, усиление роли гибридных войн, конфликтов и частных военных компаний. Также будет освещена важность средств информационного и психологического воздействия в военных конфликтах, эффективность противостоящих мер и их слаженность в достижении военных и политических целей. В

статье обсуждаются основные особенности будущих военных конфликтов, их влияние на строительство Вооруженных Сил и развитие военного искусства.

Ключевые слова: *Вооруженных конфликт, космос, многосторонность, соответствующие меры, информационные технологии, частные военные компании, психологическая война.*

Zamonaviy geosiyosiy sharoitlarda va yaqin kelajakda urushlar ob'ektiv haqiqat bo'lib qoladi. Ular o'tmishda olib borilgan, hozir ham olib borilmoqda va kelajakda ham amalga oshiriladi. Murakkab sivilizatsiya qarama-qarshiliklari ta'sirida insoniyat tinchlik va urush davlatlar o'rtasida doimo muvozanatni saqlagan.

So'nggi o'n yilliklarda ta'sir doiralari va resurslar uchun kurash mintaqamizda va dunyoda sezilarli darajada kuchaydi va rivojlanayotgan davlatlar uchun harbiy xavfsizlikka yangi tahdidlar paydo bo'ldi. Shu munosabat bilan, Qurolli Kuchlarni (QK) qurish va rivojlantirishning asosiy yo'nalishlarini belgilash, ularning jangovar tayyorgarligi va muvaffaqiyatga erishish qobiliyatini oshirish uchun harbiy mojarolarning mumkin bo'lgan xususiyatini hamda sharoitlar va yaqin kelajakda qurolli kurashning tabiati ko'p jihatdan, bir tomondan, milliy manfaatlar va siyosiy maqsadlar to'qnashuvida qarama-qarshiliklarning mavjudligi va murosasizligiga, ikkinchi tomondan, resurslarning holatiga bog'liq bo'ladi.

So'nggi o'n yilliklarda dunyoning ayrim hudud va mintaqalarida olib borilayotgan harbiy mojarolarda qo'shinlar tomonidan qo'llanilayotgan yangicha taktik harakatlanish usul va uslublari, qurol-aslahalarning yangi na'munalarini qo'llash tajribalari, shuningdek qo'shinlarni har tomonlama ta'minoti bo'yicha savollarni o'rganish, tahlil qilish va qo'shinlarda amalda qo'llash zarurati yuzaga kela boshladi, biroq harbiy-siyosiy vaziyatning keskinlashuvi shuni ko'rsatmoqdaki, jangovar harakatlar maydonida bo'linmalar tomonidan bajariladigan vazifalarni to'liq amalga oshirishga yangicha qo'llanilayotgan texnika va texnologiyalar to'sqinlik yaratmoqda, bunday ko'rinishdagi harakatlarga, "gibrit" urush tendentsiyalari o'zgaruvchanligi, OAV keng ko'lamli qo'llanilishi, urishayotgan tomonlarning bir-biriga nisbatan kuchli ahloqiy-ruxiy bosimni o'tkazilishi va boshqa ilg'or texnologiyalarni keng ko'lamda joriy etilish bunga yaqqol asos bo'lmoqda.

Sifat jihatidan yangi avlod qurollari, harbiy va maxsus texnika va ularni qo'llash doirasini sezilarli darajada kengaytirish, bu o'z navbatida, urush shakllari va usullarini yanada rivojlantirishni taqozo etadi.

Bugungi kunda shuni ishonch bilan aytish mumkinki, kelajakdagi harbiy mojarolarda (ziddiyatlarda) taktika va harbiy san'atni rivojlanish jarayonlari dunyo mamlakatlari Qurolli Kuchlari dushmanni yaxshi tayyorlangan terrorchi jangari guruhlarining tartibsiz qurolli tuzilmalari bo'lsin koalitsiyalarning katta guruhlari (kuchlari) bilan ham harbiy operatsiyalarni o'tkazish zarurati tug'iladi.

Insoniyat tarixida bir necha bor sodir bo'lganidek, mamlakatlarning yaqin "sheriklari" kelajakda uning raqibiga aylanishi mumkin. Albatta, kelajakdagi urushlar qanday bo'lishini aniq prognoz qilish qiyin, ammo harbiy mazmunini

tahlil qilish, shuningdek, dunyoning etakchi mamlakatlari harbiy-siyosiy rahbariyatining harbiy kuch ishlatish haqidagi qarashlari ularning asosiy xarakterli xususiyatlari va yo'nalishlarini aniqlashga imkon beradi.

Shunday qilib, qarama-qarshilikning barcha bosqichlarida zarur va yetarli harbiy kuchdan foydalangan holda, dushman davlatning iqtisodiy va axborot salohiyatini oldini olish orqali harbiy-siyosiy maqsadlarga erishish asosiy maqsad sifatida qaralmoqda.

Hududni egallash va ushlab turish uchun kurash, Venesuela, Ukraina, Falastin, Isroil, Hindiston, Pokiston va boshqa bir qator mamlakatlarda bo'lgani kabi, joriy hukumat bilan parallel ravishda tuzilayotgan nazorat ostidagi hukumatlar orqali uchinchi tomon davlatlarining aralashuvi ostida vaziyatning keskinlashuvi yoki ijobiy tomonga o'zgarishiga turtki bo'lishi mumkin.

Axborot texnologiyalaridan faol foydalanish aholining norozilik salohiyatini boshqa xususiy harbiy kompaniyalar vositalar bilan birgalikda manipulyatsiya qilish imkonini beradi. Ichki siyosiy vaziyatni beqarorlashtirish uchun buzg'unchi kuchlar, jumladan, "uchinchi kuch", tuzilmalari va boshqa nodavlat tashkilotlardan keng foydalaniladi. Shu bilan birga, harbiy xarakterdagi ko'riladigan choralar ko'pincha yashirin shaklda, ketma-ket bilvosita yoki assimetrik harakatlar shaklida amalga oshiriladi, bunday turdagi taktik harakatlar Afg'oniston, Liviya va Suriya Arab Respublikasida (SAR) bo'lganini amalda bo'lib o'tganligiga misol tariqasida aytib o'tishimiz mumkin.

Zamonaviy jangovar harakatlar va to'qnashuvlar tahlilidan shuni anglash mumkinki, ya'ni muxolifat qo'shinlari (kuchlari) mobil guruhlar va cheklangan maqsadlardagi operatsiyalarning roli tobora ortib bormoqda. Harbiy harakatlar, asosan, aniq zarbalar berish va koalitsiya kuchlari tomonidan ma'lum yo'nalishlarda yoki SAR, Ukraina va boshqa mamlakatlarda olib borilgan jangovar harakatlarda bo'lgani kabi, strategik muhim hududlarda (mintaqalarda) operatsiyalarni o'tkazish o'z navbatida samarali amalga oshirilganligini ko'rishimiz mumkin.

Zamonaviy sharoitda qurolli kurash dushmanning zaif tomonlarini o'rganish, bir yoki bir nechta asosiy sohalarida vaqtinchalik ustunlikka erishish, turli xil kombinatsiyalarda qarama-qarshilikning boshqa sohalarida muvofiqlashtirilgan harakatlar orqali muvaffaqiyatni rivojlantirish va mustahkamlash bilan tavsiflanadi.

Bunday harakatlar selektivlik, ob'ektlarni yo'q qilishning yuqori darajasi, qo'shinlar (kuchlar) tomonidan manevrning tezkorligi va olov bilan ajralib turadi.

Yuqoridagilarni tahlil qilish orqali quyidagi natija tarzida ta'kidlab o'tishimiz mumkin, ya'ni zamonaviy harbiy mojarolarning xususiyatlari ularning tabiati va mazmunini o'zgartirishning bir qator tendentsiyalarini aniqlashga imkon berdi.

Birinchidan, xususan hozirgi davr va yaqin kelajakda xususiy harbiy kompaniyalarning roli sezilarli darajada oshadi, ularning ahamiyati va qarama-qarshilik mazmunidagi ulushi ortadi. Ular maqsadli va murakkab xususiyatga ega bo'lib, an'anaviy va assimetrik ravishda buzg'unchi, keng ko'lamli va samarali olib boriladi, shu jumladan dunyoning etakchi davlatlari Qurolli Kuchlarining armiyani yuqori darajadagi texnologik vositalar bilan jihozlanishi tufayli ular tomonidan

amalga oshirayotgan jangovar harakatlar olib borish sur'ati birmuncha oshadi. Harbiy bo'lmagan choralar qurolli to'qnashuvning oldini olishga yoki rivojlanishning turli bosqichlarida uni to'xtatishga va vaziyatni qurollardan foydalanmasdan hal qilishga o'tishga imkon beradi.

Harbiy bo'lmagan chora-tadbirlarning ahamiyati va samaradorligi davlatning iqtisodiy va harbiy qudrati o'sishiga mutanosib ravishda ortadi. Shunday qilib, Venesuelada diplomatik chora-tadbirlar majmui, jumladan, BMT Xavfsizlik Kengashida qo'llab-quvvatlash va himoya qilishni tashkil etish tufayli davlat to'ntarishiga urinishning oldi olindi.

Shuningdek, mamlakatdagi nobarqaror vaziyatning oldini olish, uchinchi kuch tuzilmalarining aralashuviga chek qo'yish mamlakatda urush holatiga o'tishining oldini olishga imkon yaratadi. Misol tariqasida Belarus va Qozog'iston Respublikalarida sodir bo'lgan voqealar vaziyatni barqarorlashtirishga, noharbiy chora-tadbirlarni hukumat tomonidan qo'llanilishi bunga yorqin misolidir. Shu bilan birga, dushmanga ta'sir qilishning iqtisodiy, moliyaviy va diplomatik usullaridan foydalanish har doim harbiy mojarolarda qarama-qarshilikning muhim tarkibiy qismi bo'lib kelgan. Biroq, o'tmishdagi to'qnashuvlarda bunday ko'rinishdagi choralar alohida-alohida qo'llanilgan va ko'pincha ularning natijalariga sezilarli ta'sir ko'rsatmagan.

Xususiyl harbiy kompaniyalarning samarali chora-tadbirlardan biri axborot qarama-qarshiligi hisoblanadi, buning natijasi hujum qilinayotgan mamlakatning umuminsoniy, davlat, mafkuraviy va madaniy asoslarini yo'q qilishdir. Axborot sohasi ongni to'liq nazorat qilish uchun innovatsion texnologiyalarni ishlab chiqish maydoniga aylanmoqda. Nazorat qilinmagan davlatlar aholisining mentalitetiga ta'sir qilish usullari doimiy ravishda takomillashtirilmoqda, soxta ijtimoiy muammolar va qarama-qarshiliklar to'qib chiqarilmoqda. Milliy davlatlar, transmilliy korporatsiyalar va geosiyosiy klanlar o'rtasidagi umumiy qarama-qarshilikda axborot va mafkuraviy qarama-qarshilik harbiy to'qnashuvlar maqsadlariga erishish vositasi bo'lib xizmat qiladi.

Keng jamoatchilikni bilish va aholining muhim munosabatlarini o'rnatish gibrid urushlarda g'alabaga erishishning zamonaviy yondashuvidir. Axborot va Internet tizimlaridan keng ko'lamli, ko'pincha agressiv foydalanish zaruriy (talab qilingan) haqiqatni shakllantirish omiliga aylanadi, masalan, harbiy mojarolar ichki va tashqi muammolarni hal qilishning yagona mumkin bo'lgan varianti bo'lib ko'rinadigan sharoitlarni yaratishdan iborat.

Kelajakdagi harbiy mojarolarda kompleks axborot ta'sir choralari, belgilangan maqsadlarga erishish uchun eng qulay shart-sharoitlarni yaratish manfaatlarida muhim ahamiyatga ega bo'ladi.

Axborot qarama-qarshiligining rivojlanish yo'nalishi nafaqat axborotda namoyon bo'ladi, balkim Qurolli Kuchlar shaxsiy tarkibiga ham, dushman mamlakat aholisiga ham axborot va psixologik ta'sir ko'rsatish shakllari va usullarini takomillashtirishda samarali vosita sifatida qo'llaniladi. Natijada, uning faollik ko'lamini va davomiyligi oshadi. Dushman davlatining ijtimoiy qatlamlariga axborot ta'sirining istiqbolli usullarini o'rganish manfaatlarida harbiy jihatdan etakchi mamlakatlarda "xulq-atvor turi" urushlarini olib borish asoslarini ishlab chiqish bo'yicha ilmiy tadqiqotlar olib borilmoqda.

Zamonaviy harbiy mojarolarda xususiy harbiy kompaniyalarning ulushi sezilarli darajada oshdi. Ular kuch ishlatish samaradorligiga bevosita ta'sir ko'rsatib, harbiy kuch ishlatishning o'rnini to'ldiradi. Bu urushda qurolli kuchlardan foydalanishning yangi shakllarining paydo bo'lishiga olib keldi, masalan, gumanitar operatsiya. Etakchilik uchun kurashda xususiy harbiy kompaniyalarni qo'llash shakllari - "yumshoq kuch" deb ataladi.

Gibrid harakatlar jarayonida qarama-qarshi davlatlar tomonidan ustunlikka erishish uchun qo'llaniladigan usul "noaniqlik strategiyasi" deb nomlanadi, bunda:

Bunday uslub va usullardan foydalanish strategik natijalarga erishish uchun yuqori dinamik gibrid tahdidlarni keltirib chiqaradi.

Kulrang zonada qo'llaniladigan usullar turkumi quyidagi harakatlarni o'z ichiga oladi. Bunday ko'rinishdagi kombinatsiyalar tobora samaraliroq bo'lib, ko'pincha aniqlab beradi va siyosiy maqsadlarga erishishga sezilarli hissa qo'shadi.

Inqirozli vaziyatlarni neytrallashtirish va barqarorlashtirishda kuch komponentidan foydalanishning assimetrik usullariga asoslangan turli xil xarakterdagi (shu jumladan, kuchli) profilaktika choralarini, ayniqsa, turli davlat institutlari va nodavlat notijorat tashkilotlarining bilvosita harakatlarini amalga oshirish tamoyili keng tatbiq etiladi. Shu bilan birga, bir vaqtning o'zida bir nechta to'qnashuvlarda, qoida tariqasida, tinchlikparvarlik yoki gumanitar operatsiyalar niqobi ostida to'g'ridan-to'g'ri harbiy kuch ishlatish taktikasi bunday holatlarda istisno qilinmaydi.

Kelajakda qarama-qarshi tomonlarning tarkibi o'zgaradi, xalqaro munosabatlarning yangi nodavlat sub'ektlari transmilliy korporatsiyalar va nodavlat tashkilotlar shaklida paydo bo'ladi, ular o'z maqsadlariga erishish uchun hissa qo'shadilar. Separatizm, ekstremizm va xalqaro terrorizm, shu bilan birga, ilg'or harbiy texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish va xalqaro munosabatlarning yangi "o'yinchilari"ni nisbatan ancha ekvivalenti oshadi.

Agar ilgari harbiy harakatlarni olib borish faqat davlatlar va ularning armiyalarining vakolati doirasida kechgan bo'lsa, zamonaviy sharoitda "**kvazi-davlatlar**", terroristik tashkilotlar, xususiy harbiy yurishlar urushlar ishtirokchilari sifatida ko'rib chiqilishi mumkin, bu esa bunday tushunchaning "**proksi urushi**" sifatida paydo bo'lishiga olib keldi.

Proksi urushi - bu uchinchi davlatning ichki mojarosini hal qilish niqobi ostida uchinchi davlatning hududida amalga oshirilayotgan harbiy harakatlar va resurslardan foydalangan holda o'z maqsadlariga erishishga harakat qilayotgan ikki davlat o'rtasidagi xalqaro mojaro tushuniladi.

Xulosa:

Hozirgi vaqtda mamlakat milliy manfaatlarini himoya qilish va rag'batlantirish davlatning chekka hududlardagi inqirozli hududlarda qo'shinlarining (kuchlarining) mobil guruhlarini qo'llashni talab qiladi. Bu tendentsiya kelajakda ham davom etadi. Ilmiy-texnika taraqqiyotining rivojlanishi munosabati bilan kontaktsiz urushlar ko'lami kengayadi. Shundan kelib chiqqan holda, dushmanni va uning asosiy strategik obyektlarini yo'q qilishning asosiy nishonlari taktik jihatdan emas, balki tezkor-strategik va strategik chuqurlikda tanlanadi. Shunga qaramay, dushman bilan bevosita aloqada bo'lgan jangovar harakatlar, garchi ular o'tkinchi

xususiyatga ega bo'lsa ham, o'z ahamiyatini saqlab qoladi. Shuning uchun umumiy kuchlar urushlarda o'z o'rnini egallaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Samarov R.S, Ibragimov M.M, Yusupov R.S, Qodirov M.O,. Zamonaviy urush va qurolli to'qnashuvlar tendensiyasi – Toshkent 2021.
2. Тоффлер Э. Война и антивойна.. что такое война и как с ней бороться.Как выжить на пороге XXI века.-М.: АСТ: 2005.
3. Хоффман Ф. Гибридные войны и современные конфликты. – М.: Центр анализа стратегий и технологий, 2019.
4. Toffler A., Toffler H. War and Anti-War: Survival at the Dawn of the 21st Century. – New York: Little, Brown and Company, 1993.
5. Lind W.S. et al. The Changing Face of War: Into the Fourth Generation. – Marine Corps Gazette, 1989.
6. Rogers C. Hybrid Warfare and Grey Zone Conflicts. – London: Routledge, 2020.